

GRÖNPLAN 2017 | Natur i staden

Kristianstads
kommun

Natur i staden

- en analys av naturvärden i Kristianstad

Grönplan för Kristianstads kommun 2017

Rapport 13

Analys sommaren 2017

**Kristianstads kommun,
Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen**

Anna Grönlund - projektledare, biolog, miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen

Projektstöd:

Per Blomberg - projektledare Grönplan och Ändring av översiktsplan för staden Kristianstad

Ulrika Hedlund - projektledare Naturvårdsprogram

Linda Nilsson - GIS-ingenjör

Alla foton Kristianstads kommun, om inget annat anges.

Omslagsfoto: Kanal på Söder.

Innehåll

Sammanfattning	4	5.6 Våtmark	42
		5.7 Öppet vatten	42
		5.8 Strand	42
1 Inledning		6 Mark- och vattenanvändning	
1.1 Ekosystem och ekosystemansats	5	6.1 Grönobjekt	43
1.2 Naturvärden i staden - bakgrund	5	6.2 Park	43
		6.3 Gräsmatta	44
2 Analys av natur i staden		6.4 Ängsliknande	44
2.1 Analysens avgränsning	7	6.5 Ruderat mark	44
2.2 Metodik	7	6.6 Vatten	44
		6.7 Enstaka träd eller träd i rader och grupper	45
3 Enskilda objekt		6.8 Enstaka buskar eller häck och buskage	45
3.1 Antagna objekt	9	6.9 Skogsliknande - många träd och buskar tillsammans	45
3.2 Nya objekt	9		
		Ekosystemtjänster - fördelning beroende på mark- och vattenanvändning	46
4 Stadsdelar och stadsnära områden		7 Potential	
4.1 Centrum, Östra Kasern och Bangården	36	7.1 Planering, exploatering och användning av mark och vatten	47
4.2 Näsby och Gamlegården	36	7.2 Värdering	47
4.3 Nosaby, Kulltorp, Fälåden och Sommarlust	37	7.3 Strategi för utveckling av grön och blå struktur	47
4.4 Östermalm, Stafre, Parkstaden, Egna Hem och Lyckans höjd	37	7.4 Stadsnära odling och privat mark	47
4.5 Österäng, Möllebacken och del av Nosaby	38	7.5 Ekosystemansats och ekosystemtjänster	47
4.6 Söder, Björkhem och Hammarlund	38	7.6 Synergier	47
4.7 Härlöv, Charlottesborg och Vilan	39		
4.8 Vä och Öllsjö	39	8 Grönplanens underlagsrapporter	48
4.9 Hedentorp, Helgedal, Norra Åsum och Åsums fure	40		
4.10 Hammar och Viby	40	Bilagor	50
		Källor	50
5 Naturtyper och strukturer			
5.1 Träd	41		
5.2 Buskar	41		
5.3 Skogsmark	41		
5.4 Gräsmark	42		
5.5 Ruderatmark	42		

Natur i staden – Kristianstad

Underlag till översiktsplanering och naturvårdsprogram

Sammanfattning

Kunskapen har ökat om på vilket sätt människan är beroende av naturen och att utrymme för natur krävs även i den bebyggda miljön, inte bara för rekreation. Det gäller att identifiera attraktiva livsmiljöer för växter och djur, särskilt som de är producenter av ekosystemtjänster. *Natur i staden* kompletterar naturvårdsprogram och översiktsplan genom att lyfta fram miljöer i staden som tidigare ägnats lite intresse.

I *Natur i staden* har naturen analyserats på olika nivåer och med olika fokus - för enskilda objekt, stadsdelar, naturtyper och strukturer samt för olika mark- och vattenanvändning. Dessutom berörs potential, utvecklingsmöjligheter och värdering med avseende på just natur i staden.

I naturvärdeklassningen av enskilda objekt jämförs naturtypens kvalitet med andra områden i staden. Därutöver bedöms kontinuitet, konnektivitet och strategisk betydelse. Flera objekt i staden har höga naturvärden eller potential att utveckla sådana. I flera fall handlar det om att anpassa skötseln efter levande organismers naturliga behov och beteende. Mark- och vattenanvändning i staden är idag ofta anpassad till

döda ting, som bilar och byggnader.

Naturen har självklart ett egenvärde oavsett vilken nytta vi människor har av den. *Ekosystemansatsen* definierar att *ekosystemtjänsterna* ska fördelas rättvist och användas hållbart. Förutsättningen för tjänsterna är en bevarad och utvecklad biologisk mångfald. När det gäller ekosystemtjänster fördelat på mark- och vattenanvändning är miljöer med träd, buskar, vatten och ängsliknande mark (extensiv skötsel) mest produktiva.

På stadsdelsnivå finns det ofta brist på miljöer för rening av luft och vatten och skydd för buller och översvämning. Detta motsvaras av naturtyper som skog, träd, buskar och gräsmark som inte klipps intensivt.

I vissa delar saknas natur för rekreation och inspiration, och samtidigt behöver de gröna och blåa ytor som finns få lov att vara mer naturliga. Exempel på ytor som utvecklar en hög biologisk mångfald när de inte sköts intensivt är rudermark.

I staden krävs det en blandning av natur som är tillrättalagd för människan och natur där andra arter än människan kan vistas och utvecklas i fred.

1. Inledning

1.1 Ekosystem och ekosystemansats

Naturvärdena i Kristianstads kommun är redan väl dokumenterade och klassificerade, dock med tonvikt på landskapet utanför stad och tätort. Det kan i vissa fall vara svårt att jämföra naturvärden inom respektive utanför staden och att klassificera dem på samma sätt. Kristianstads kommun har i detta underlag valt att dela in objekt och områden i staden med höga naturvärden, utifrån en ekosystemansats. Det innebär att vi lyfter fram såväl naturens värde som livsmiljö för levande organismer, som dess betydelse som producent av ekosystemtjänster.

Ekosystemansatsen har en tydlig koppling till de övergripande målen i konventionen om biologisk mångfald: *“bevarande av biologisk mångfald, hållbart nyttjande av dess beståndsdelar och rättvis fördelning av de vinster som uppstår vid utnyttjandet av genetiska resurser”*. Konventionen har i denna sammanställning varit ett stöd för att visa att naturen är en förutsättning för människans existens även i den bebyggda miljön.

Natur i staden kan komplettera naturvårdsprogrammet och är ett underlag till kommunens översiktsplanering, exempelvis *ändring av översiktsplanen för staden Kristianstad* och kommunens *grönplan*.

1.2 Naturvärden i staden - bakgrund

1.2.1 Tidigare underlag för naturvärdering

I *Naturvårdsprogram för Kristianstads kommun (2016)* finns flera objekt som berör staden Kristianstad och det närmaste omlandet. Yt- och värdemässigt dominerar sjöar, vattendrag och våtmarker inom *Helgeåns vattenområde*, men här finns även skogsområden som *Norra och Södra Björket*, *Ekenabben* och *Åsums fure* samt jordbruksmark som *Mosslunda*, *Näsby fält* och *Åsums ängar*. Vissa områden i Kristianstad är skyddade genom bestämmelser i Miljöbalken. För de områden med höga naturvärden som saknar långsiktigt skydd är det särskilt viktigt att ta ställning till framtida mark- och vattenanvändning i kommunens översiktsplan.

I *Kristianstad växer – en stad i balans, Fördjupad översiktsplan för Kristianstad stad (2009)* konstateras att stadens grönska är av litet intresse för naturvärden. Sällsynta och skyddsvärda arter och livsmiljöer kan dock förekomma, särskilt i äldre kulturmiljöer. Artrikedom är däremot viktigt att värna om för att skapa attraktiva bebyggelsemiljöer och livskvalitet för människan. I det syftet pekar planen på hur grönstrukturen kan utvecklas, både som rekreationsstråk, rekreationsområden och möteszoner för natur- och bebyggelseutveckling i och nära staden. Det finns 15 olika förslag på åtgärder i följande planområden: *Östra stadsdelarna*,

Näsby, Centrala staden, Vilan-Charlottesborg, Helgedal-Åsumtorp-Norra Åsum, Hammarlund-Viby och Reningsverket. Även om alla åtgärder utom en har fokus på rekreation och tillgänglighet för människan, och inte på miljöer för växt- och djurliv, kan dessa båda syften ofta förenas. Ekosystemtjänster nämns inte specifikt i planen.

Som en del av Kristianstads kommuns grönplanering, och som underlag till *Grönstrategi 2017* och *Grönplan 2017* har tolv olika rapporter tagits fram. Flera av dessa berör naturen i staden Kristianstad och dess ekosystemtjänster. I *kapitel 8, Grönplanens underlagsrapporter*, finns korta utdrag med exempel från respektive rapport, som kan vara relevanta för en naturvärdesbedömning. Rapporterna i sin helhet finns att läsa på kommunens hemsida.

1.2.2 Nya underlag för naturvärdering

Sedan den senaste fördjupade översiktsplanen för staden antogs 2009 har insikten om på vilket sätt människan är beroende av naturen ökat. Att ge utrymme åt natur även i den bebyggda miljön börjar bli etablerat i den fysiska planeringen. Då inte bara som "gröna" miljöer, utan med mer eller mindre inslag av "naturlighet".

Det är till och med så att den livskvalitet och samhällsnytta vi därmed räknar med att få, ökar med ursprunglighet och naturvärde. För

en hållbar samhällsbyggnad har det alltså blivit relevant att analysera naturen i staden i ett bredare perspektiv än enbart som rekreation och tillgänglighet för människan.

Utgångspunkten är snarare att identifiera attraktiva livsmiljöer för växter och djur. Alla växter och djur behövs för att producera de ekosystemtjänster som vi människor behöver. Vi människor har dessutom samma behov som andra arter. Det som är bra för naturen är alltså bra för oss.

Det gäller även att se potentialen i ett område. Det vill säga de naturvärden som väntar på att utvecklas, och inte enbart de som redan finns.

Naturen i staden får ofta utvecklas i en miljö som är artificiell och skadad, eller på ytor som av olika skäl är svåra att nå med maskiner och verktyg.

Övre bilden visar träd och svamp vid Prästallén.

Nedre bilden: Råbelövskanalen vid Utanverken.

2 Analys av natur i staden

2.1 Analysens avgränsning

Vi har analyserat naturen och ekosystemen i staden på olika nivåer och med olika fokus:

- Enskilda objekt (*kap 3*)
- Stadsdelar (*kap 4*)
- Naturtyper och strukturer (*kap 5*)
- Mark- och vattenanvändning (*kap 6*)
- Potential (*kap 7*)

2.2 Metodik

För de områden som inte redan har bedömts i naturvårdsprogram eller liknande har vi gjort en översiktlig tilldelning av naturvärde. Metodiken följer inte svensk standard för naturvärdesinventering, NVI (SS 199000:2014). För de flesta ytor i staden saknas tillräcklig kunskap för att göra en bedömning av exempelvis art- och biotopvärde.

Vi har inte heller gjort samma naturvärdesklassning som i naturvårdsprogrammet. Istället har naturvärden i staden bedömts utifrån följande kriterier:

- (N) Naturtypens kvalitet i jämförelse med liknande naturtyper *i staden*. Till exempel naturlighet, att miljön är anpassad efter levande organismers naturliga behov och beteende och har variation och biologisk mångfald.
- (L) Kontinuitet. Mark- och vattenanvändning som under en lång tid varit densamma på en yta, eller strukturer och händelser som är återkommande över tid.
- (K) Konnektivitet. Möjlighet till spridning mellan olika områden och ekosystem.
- (S) Strategisk betydelse utifrån storlek, placering och potential. Yta i relation till tillgång och behov och placering av liknande ytor i omgivningen.

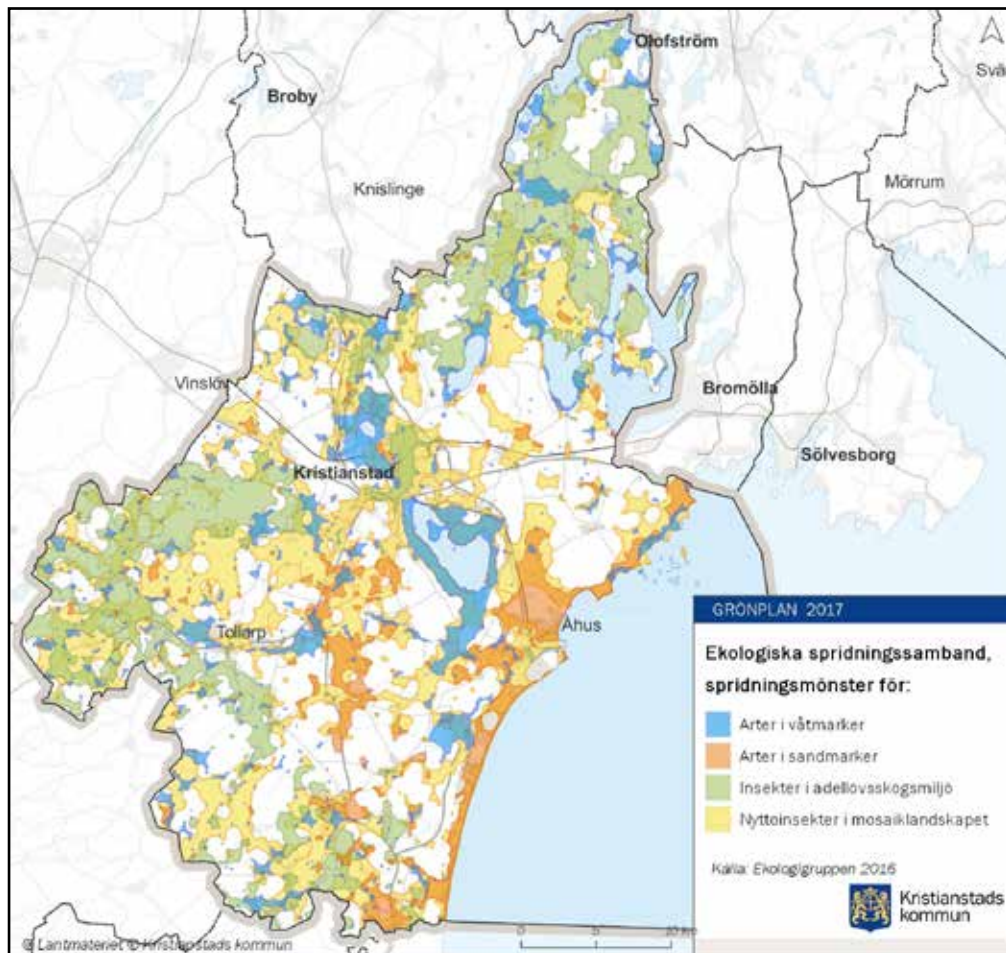
Olika naturtyper beskrivs närmare i kapitel 5. *Naturtyper och strukturer*. Om naturtyperna inom ett objekt har jämförelsevis hög kvalitet

anges det som **N**. Om det finns en kontinuitet i området anges **L**, och har objektet betydelse för konnektivitet anges det som **K**. Slutligen, om objektet har en strategisk betydelse anges **S**. Full pott blir alltså **NLKS**.

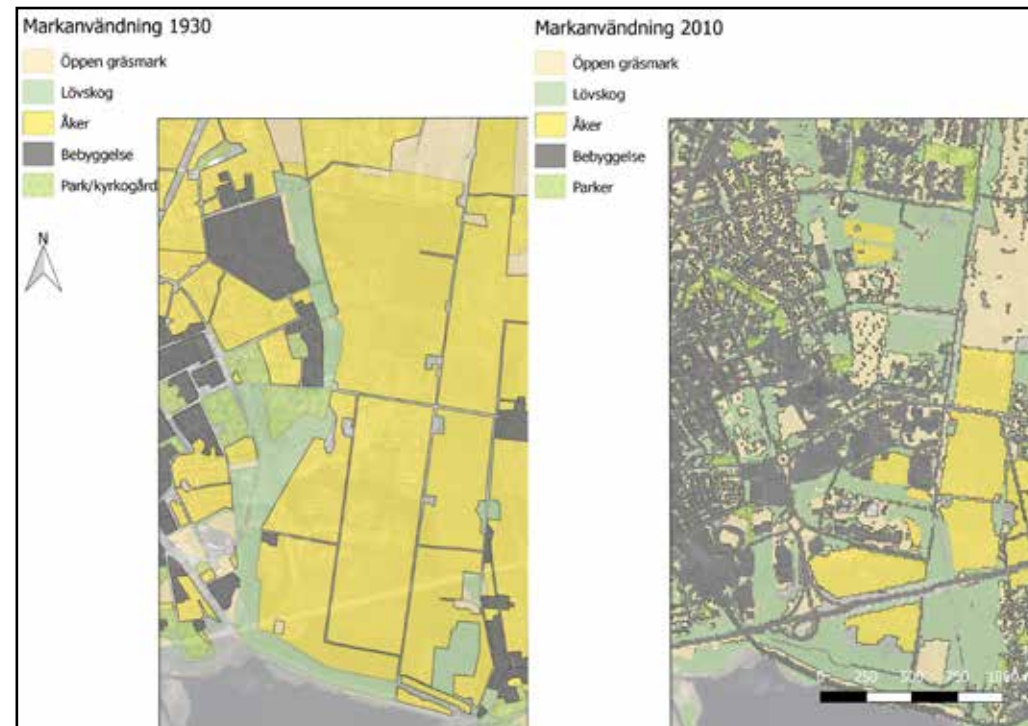
Dessutom har vi gjort en bedömning av yttre påverkan på naturvärden, som positiv och negativ (+, -) och produktion av ekosystemtjänster utifrån kategorierna stödjande, reglerande, försörjande och kulturella (**S, R, F, K**).

Exempel på hur en bedömning av natur-objekt i staden ser ut.

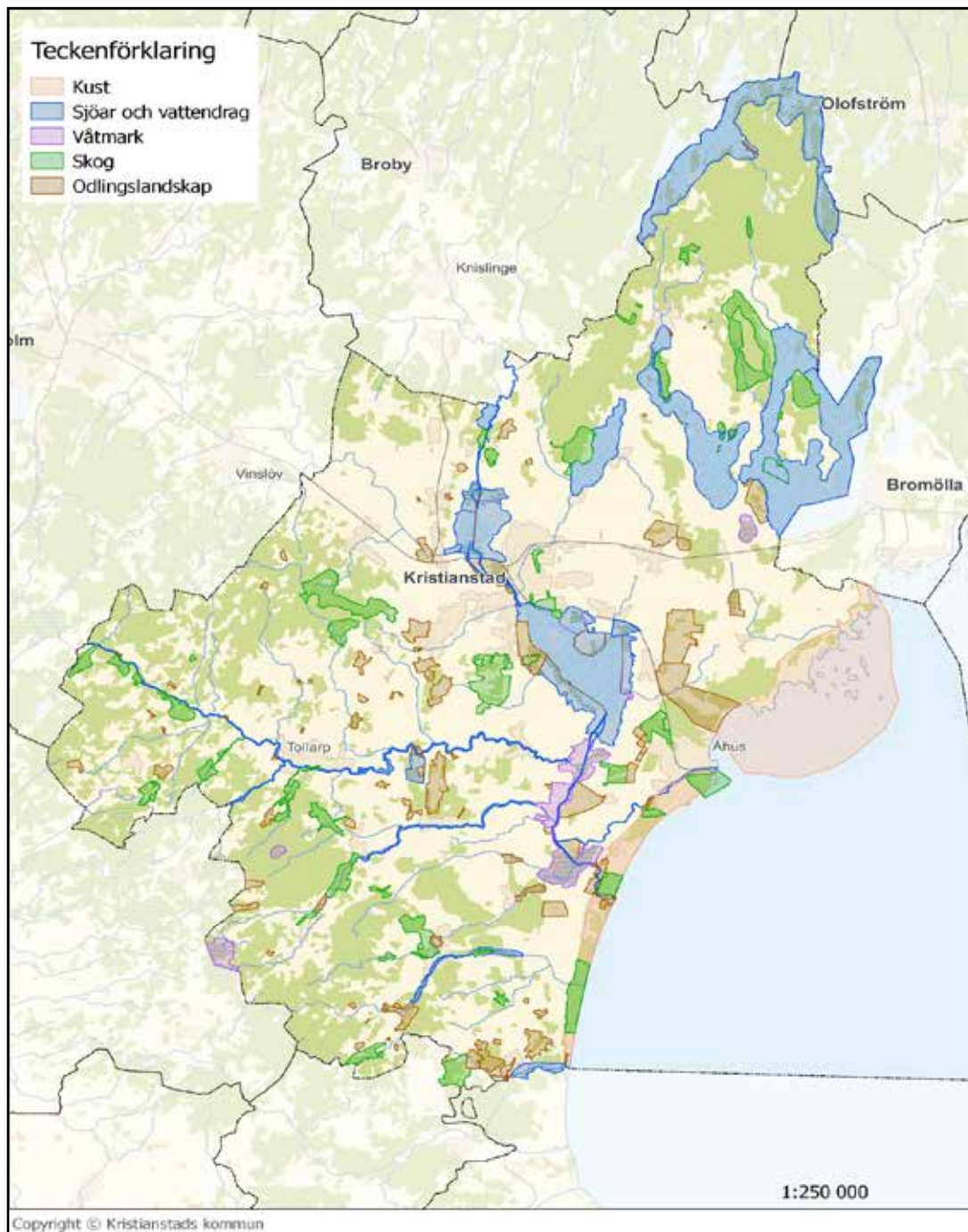
Objekt X	"Sköna stadsskogen"
Naturtyp (beskrivning)	Område med träd, buskar och skogsmark samt inslag av rinnande vatten.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	100
Påverkan	+ Närhet till strand och vatten - Störning trafik.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	Naturvärdena förstärks genom närheten till vatten och den stora andelen gamla träd.

Kartbild som bland annat kan illustrera konnektivitet, alltså möjlighet till spridning för växter och djur mellan områden och ekosystem. Konnektivitet är ett av kriterierna som används i naturvärdesbedömningen. Analysen av ekologiska spridningssamband bygger på en sammanställning som Ekologigruppen gjorde åt Kristianstads kommun 2016.

Kartbild som kan illustrera förekomst/brist på kontinuitet i mark- och vattenanvändning i landskapet. Kontinuitet är ett av kriterierna som används i naturvärdesbedömningen. Jämförelse av markanvändning i utkanten av Kristianstad år 1930 och år 2010. Ortofoto från 2010 ligger som bakgrund. Kristianstads kommun, 2016.

Kartbild över Naturvårdsprogrammets samtliga områden i kommunen uppdelade efter naturtyp.

3 Enskilda objekt

3.1 Antagna objekt

Följande naturobjekt i staden har redan beskrivits i Naturvårdsprogrammet (se detta för mer fakta):

- S24 Åsumallet
- S25 Ekenabben
- S45 Åsums fure
- S46 Norra Björket
- S47 Södra Björket
- O40 Mosslunda
- O41 Adamsberg
- O47 Prickesten – Vä lyckor
- O51 Håslövsängar
- O54 Isternäset – Blackan
- O55 Näsby fält
- O74 Åsums ängar
- O81 Vä väster om fångelset
- O82 Vä Tingsgården
- V6 Rikkärr vid Norra Åsum
- V7 Hammarslund – Kvarnäs
- V10 Fredriksdalsviken
- SV6 Hammarsjön
- SV7 Hercules – med Vibyäng, Rinkaby holme och Herculesdammarna
- SV8 Araslövssjön
- SV9 Karpalundsdammarna
- SV16 Helgeås huvudfåra

3.2 Nya objekt

Förutom de objekt i och nära staden som redan

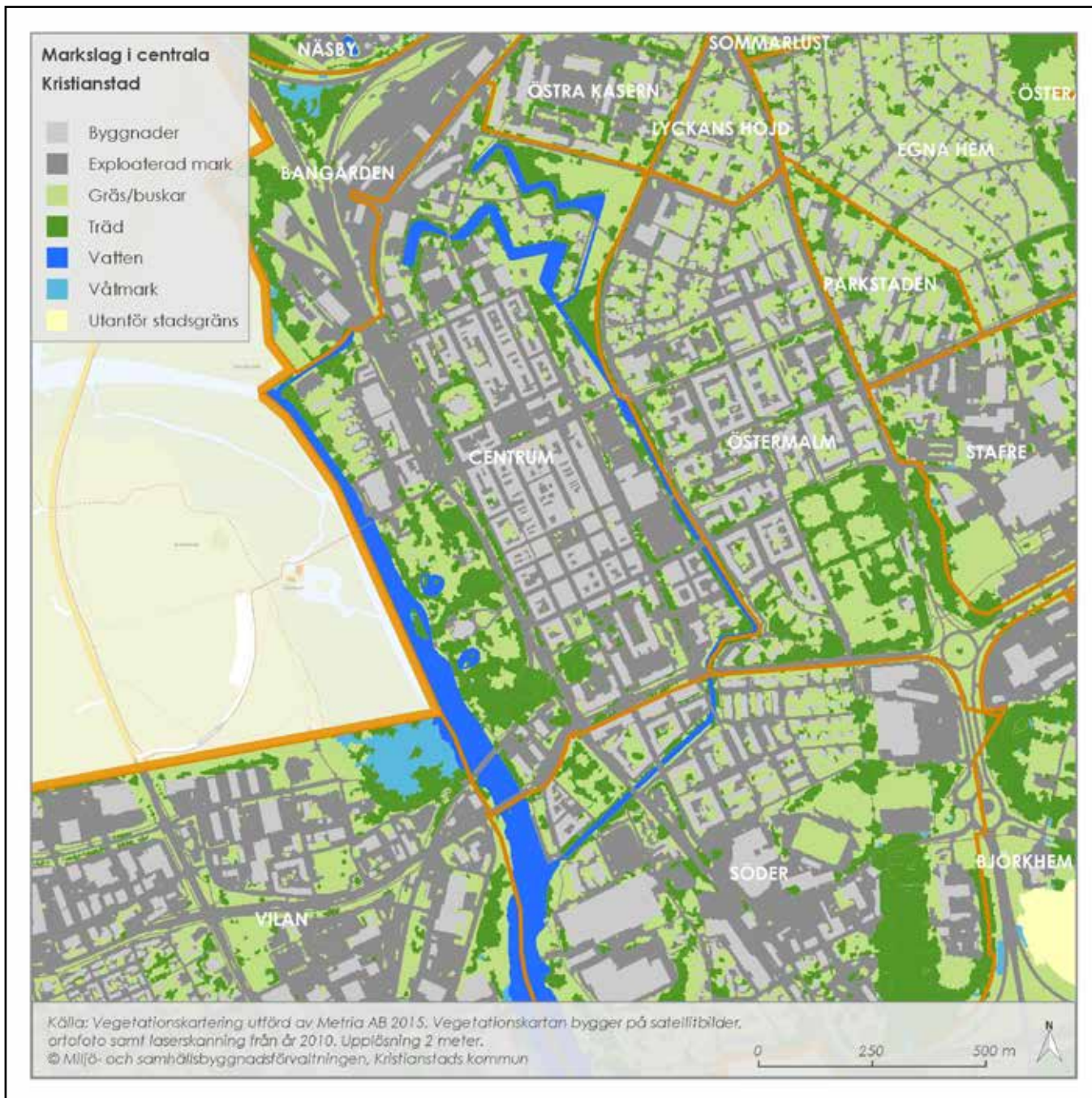
beskrivs i Naturvårdsprogrammet har några nya tillkommit:

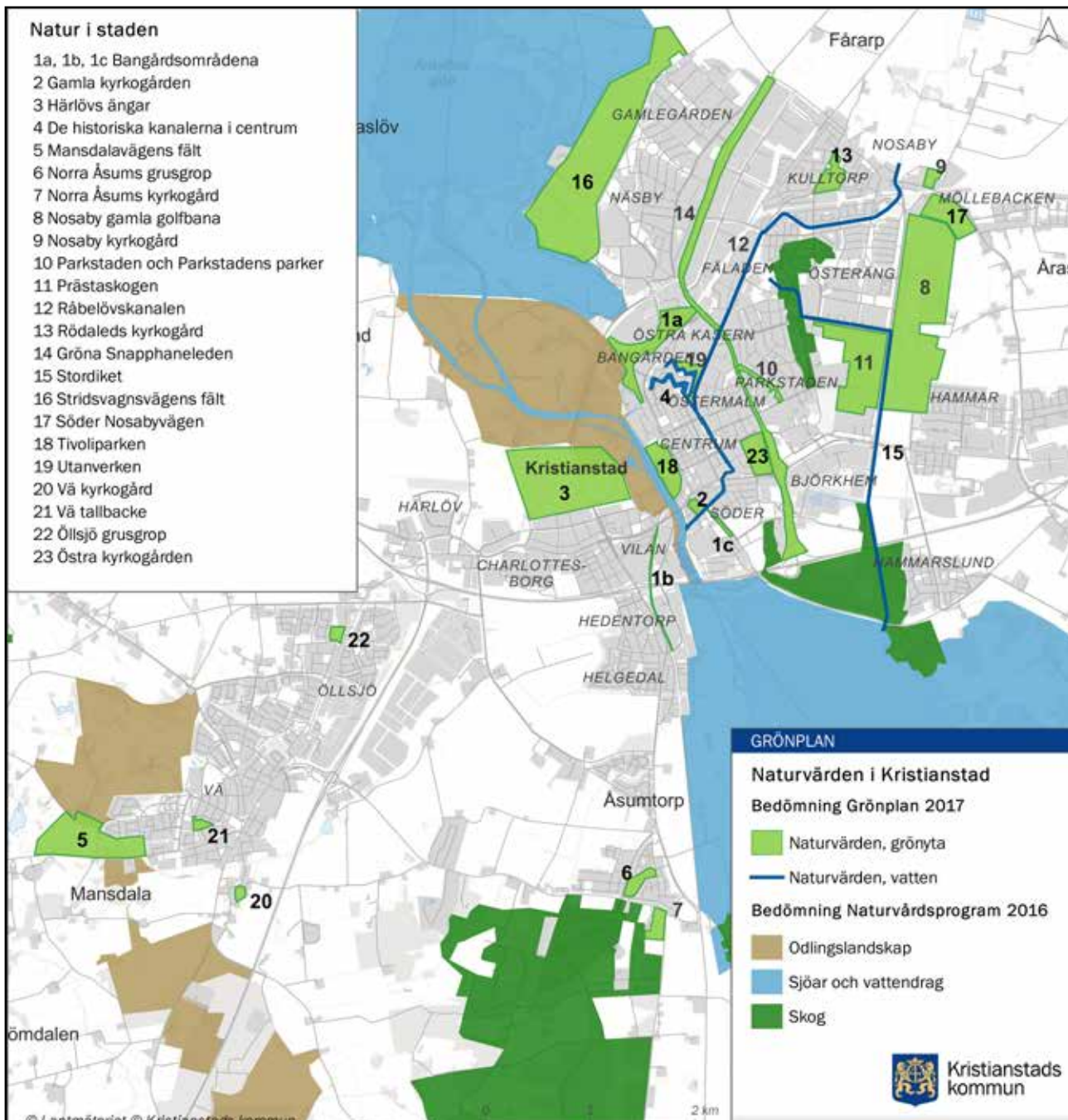
- NS1. Bangårdsområdena*
- NS2. Gamla kyrkogården
- NS3. Härlövs ängar
- NS4. De historiska kanalerna i centrum
- NS5. Mansdalavägens fält
- NS6. Norra Åsums grushåla
- NS7. Norra Åsums kyrkogård
- NS8. Nosaby gamla golfbana
- NS9. Nosaby kyrkogård
- NS10. Parkstaden och Parkstadens parker
- NS11. Prästaskogen
- NS12. Råbelövskanalen
- NS13. Rödaleks kyrkogård
- NS14. Gröna Snapphaneleden
- NS15. Stordiket
- NS16. Stridsvagnsvägens fält
- NS17. Söder Nosabyvägen
- NS18. Tivoliparken
- NS19. Utanverken
- NS20. Vä kyrkogård
- NS21. Vä tallbacke
- NS22. Öllsjö grusgrop
- NS23. Östra kyrkogården

**NS1a: Bangårdsområde vid järnvägsstationen, NS1b: Hedentorp, NS1c: Järnvägmuseet.*

Alla nya och gamla objekt finns på översiktskartan på nästa sida.

Översiktskarta som visar mark- och vattenanvändning i centrala staden. En stor andel gröna ytor är privat mark, till exempel villaträdgårdar.

Översiktskarta naturobjekt i Kristianstad.

Observera att numreringen endast hänvisar till de nya objekt som tillkommit sedan Naturvårdsprogrammet antogs 2016.

Nya objekt är markerade som Bedömning Grönplan 2017, och övriga som Bedömning Naturvårdsprogram 2016. Se även föregående sida.

Kartor och underlag till Naturvårdsprogram för Kristianstads kommun finns på kommunens hemsida.

På följande sidor finns kortfattade beskrivningar av de objekt som tillkommit genom Grönplan 2017.

Objekt NS1a, b och c	Bangårdsområdena
Naturtyp (beskrivning)	Ruderata marker, varierad ört-, gräs-, busk- och trädvegetation. Botaniska och zoologiska värden, förekomst av hotade arter.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	15,9
Påverkan	- Föroreningar från mark. Barriärer. Utbyggnad av staden.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturvärden förstärks genom den historiska kontinuiteten och kulturmiljön inom områdena.

Karta 1a: Bangårdsområdet vid järnvägsstationen i Kristianstad (Kristianstads kommun, 2017)

Karta 1b: Bangårdsområden vid Järnvägmuseet på Söder och längs järnvägsspår i Hedentorp (Kristianstads kommun, 2017)

Järnvägmuseet.

Objekt NS2	Gamla kyrkogården
Naturtyp (beskrivning)	Begravningsområde med en del stora och gamla träd. Ligger i anslutning till rinnande vatten (kanal) och strandzon med varierad vegetation. För övrigt mest gräsmatta. Vissa botaniska och zoologiska värden.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	1,3
Påverkan	+ Närhet till strand och vatten. - Störning trafik.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturvärden förstärks genom närheten till vatten, den historiska kontinuiteten och kulturmiljö.

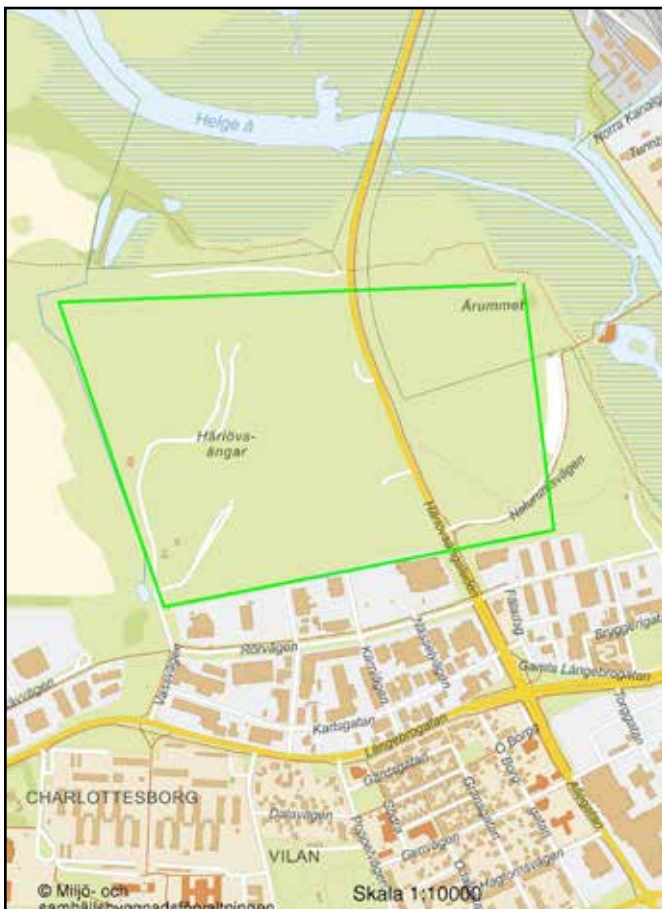

Karta 2: Gamla kyrkogården (Kristianstads kommun, 2017)

Gamla kyrkogården på Söder.

Objekt NS3	Härlövs ängar
Naturtyp (beskrivning)	Gräsmark och rudera- ta marker på avslutad deponi, fyllnadsmate- rial på okänt underlag. I huvudsak magra täckmassor för att efterlikna ogödslad mark.
Naturvärde (N, L, K, S)	KS
Areal (hektar)	53.3
Påverkan	+ Närhet till våtmark och vatten. - Föroreningar från mark och trafik. Bar- riärer.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturvärden hänger ihop med extensiv skötsel som äng eller ruderatmark.

Karta 3: Härlövs ängar (Kristianstads kommun, 2017)

Gamla Härlövstippen.

Objekt NS4	De historiska kanalerna i staden
Naturtyp (beskrivning)	Rinnande vatten. Stora zoologiska och botaniska värden. Förbinder Helge å med Råbelövskanalen och Utanverken.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	4,0
Påverkan	+ Förbindelse med annat ytvatten. - Omgivande stadsbebyggelse utgör barriär. Nedskräpning, förorening. Ej anpassad skötsel av strandzon.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	Naturvärden kan med enkla medel stärkas, såväl i vatten som strandzon.

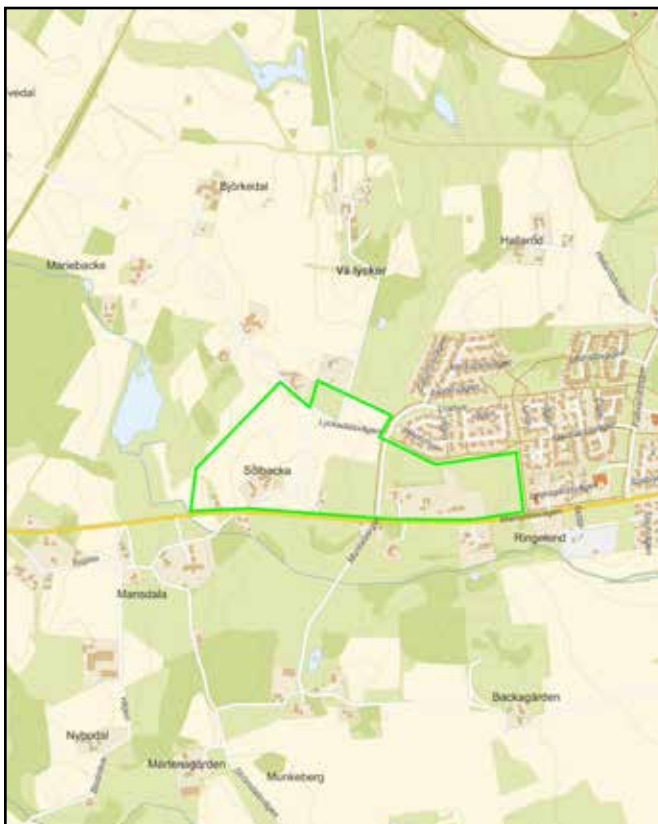

Karta 4: De historiska kanalerna i staden (Kristianstads kommun, 2017)

En av de bofasta svanarna vid kanalen i centrum.

Objekt NS5	Mansdalavägens fält
Naturtyp (beskrivning)	Öppen delvis sandig mark med många konkurrenskänsliga växter. Inslag av buskar och träd. Stora zoologiska och botaniska värden. I direkt anslutning till område Prickesten - Vä lyckor.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	27,7
Påverkan	+ Närhet till liknande naturtyper. - Igenväxning. Ej anpassad skötsel. Utbyggnad av staden.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	Naturvärden kan stärkas genom hävd och skötsel. Fridlysta arter (ex hedblomster).

Karta 5: Mansdalavägens fält (Kristianstads kommun, 2017).

Mansdalavägens fält i augusti.

Objekt NS6	Norra Åsums grushåla
Naturtyp (beskrivning)	Rest av gammal gruståkt med ravinliknande sluttning. Till största delen täckt av lövskog med inslag av barr.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	3,3
Påverkan	+ Förbindelse med träd- och skogsytor söderut, ex Åsums fure. - Omgivande stadsbebyggelse utgör barriär.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	Området erbjuder variation i livsmiljö jämfört med jordbruksmark och barrskog i närheten.

Karta 6: Norra Åsums grushåla (Kristianstads kommun, 2017).

Utsikt respektive trappa ned mot den gamla grushålan i Norra Åsum.

Objekt NS8	Nosaby gamla golfbana
Naturtyp (beskrivning)	Vidsträckt område med omväxlande öppen mark med eller utan vegetation och träd, buskar och skog, både löv och barr, samt våtmarker. Stora zoologiska och botaniska värden. I direkt anslutning till flera andra objekt och grön- och vattenområden.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	88,6
Påverkan	+ Förbindelse med andra naturtytor och objektets storlek. - Omgivande stadsbebyggelse och jordbruksmark utgör barriär.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	Naturvärden har samband med hävd och extensiv skötsel.

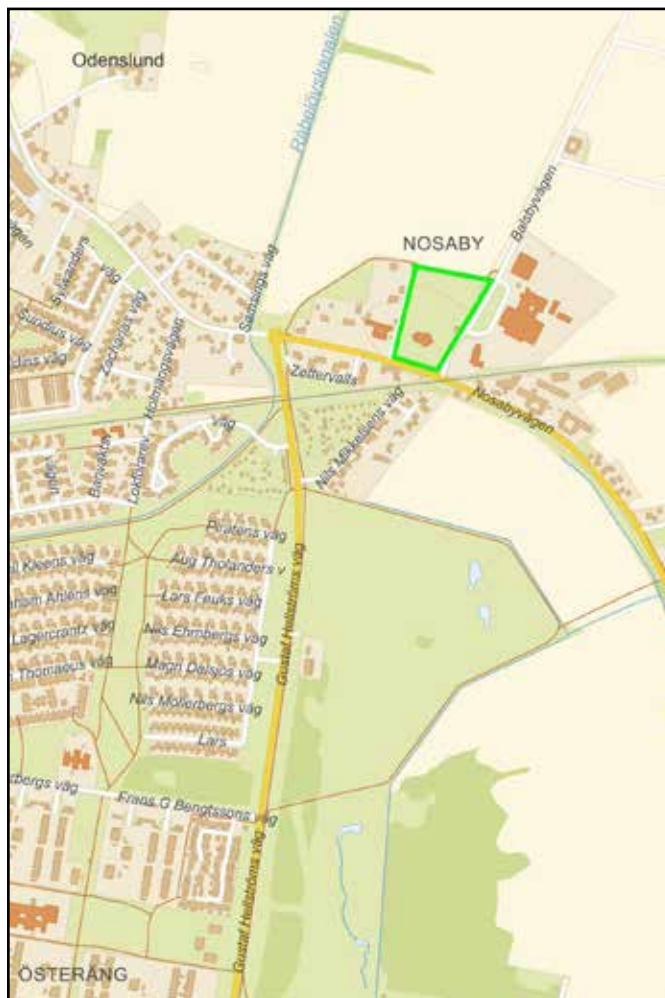

Karta 8: Nosaby gamla golfbana (Kristianstads kommun, 2017).

Vy norrut över gräsmark på Nosaby gamla golfbana, sett från klubbstugan. Området är tidigare sjöbotten i Nosabysjön.

Objekt NS9	Nosaby kyrkogård
Naturtyp (beskrivning)	Begravningsområde där de stora gamla träden utgör främsta naturvärde. Även blomsterrabatter, buskar och gräsmatta.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	2,3
Påverkan	+ Förbindelse med grönytor söderut. - Omgivande stadsbebyggelse och jordbruksmark utgör barriär.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturvärden förstärks genom den historiska kontinuiteten och kulturmiljö.

Karta 9: Nosaby kyrkogård (Kristianstads kommun, 2017).

Nosaby kyrka och kyrkogård.

Objekt NS10	Parkstadens parker
Naturtyp (beskrivning)	Flerbostadsområde med gemensamma park- och grönytor, och grönstråk. Träd, buskar, skogsmark, gräsmark. Stor trädvolym, botaniska och zoologiska värden.
Naturvärde (N, L, K, S)	LKS
Areal (hektar)	2,2
Påverkan	- Störning trafik, omgivande barriärer, risk för förtätning, ej optimal skötsel.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturtypens kvalitet och värden kan enkelt förstärkas genom anpassad skötsel och variation.

Karta 10: Parkstadens parker (Kristianstads kommun, 2017).

Gångväg genom Parkstaden.

Objekt NS11	Prästaskogen
Naturtyp (beskrivning)	Skogsområde, mest ädellövskog på frisk mark. Inslag av barrträd mot Prästallén. Brynmiljöer. Refug. Stora zoologiska och botaniska värden.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	28,9
Påverkan	+ Förbindelse med andra grönområden. Otillgängligt för människor, vilket är positivt för många växter och djur.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SR
Kommentar	Naturtypens kvalitet och värden förstärks genom förbindelse med andra grönområden och dess storlek, men även dess otillgänglighet.

Karta 11: Prästaskogen (Kristianstads kommun, 2017).

Solbelyst öppning mot Prästaskogen, sett från Lasarettboulevarden. Området är gammal sjöbotten i Nosabysjön.

Objekt NS12	Råbelövskanalen
Naturtyp (beskrivning)	Kanal/dike som avvattnar en mindre del av staden. Rinnande vatten, strand. Viss del träd och buskar. På vissa sträckor stora zoologiska och botaniska värden.
Naturvärde (N, L, K, S)	LKS
Längd (kilometer)	3,6
Påverkan	+ Förbindelse med annat ytvatten - Delvis artificiell miljö och sträckning. Strandvegetation saknas bitvis.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturtypens kvalitet och värden kan enkelt förstärkas genom bättre anpassad skötsel.

Karta 12: Råbelövskanalen (Kristianstads kommun, 2017)

Gång- och cykelväg längs Råbelövskanalen i stadsdelen Kulltorp.

Objekt NS13	Rödaleks kyrkogård
Naturtyp (beskrivning)	Begravningsområde med framförallt gräsmatta och blomsterrabatter och liten andel träd och buskar. Relativt små botaniska och zoologiska värden.
Naturvärde (N, L, K, S)	KS
Areal (hektar)	6,1
Påverkan	- Omgivande barriärer, negativ skötsel.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturtypens kvalitet och värden kan enkelt förstärkas genom mer vegetation och variation.

Karta 13: Rödaleks kyrkogård (Kristianstads kommun, 2017)

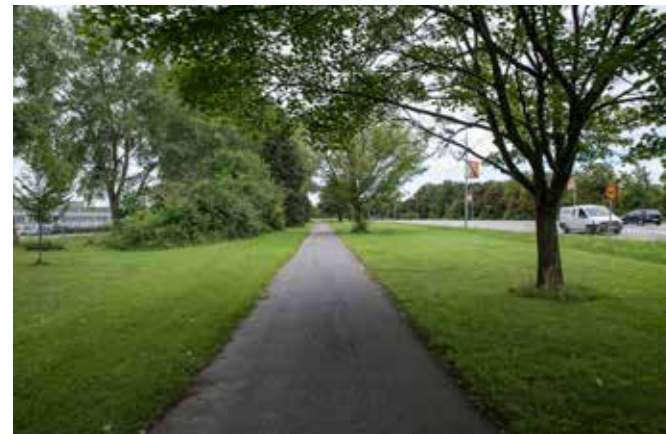

Blomsterrabatt vid södra ingången till Rödaleks kyrkogård.

Objekt NS14	Gröna Snapphaneleden
Naturtyp (beskrivning)	Skyddsområden längs genomfartsled för trafik. Blandat löv- och barrträd, buskar och gräs (kort- och högväxande). Refug och förbindelse genom staden.
Naturvärde (N, L, K, S)	LKS
Längd (km)	5
Påverkan	- Korsande och omgivande gator, viadukt och järnväg är barriärer, trafik, föroreningar, buller och negativ skötsel.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturtypens kvalitet och värden kan enkelt förstärkas genom mer variation och bättre anpassad extensiv skötsel.

Karta 14: Gröna Snapphaneleden (Kristianstads kommun, 2017)

Skyddsområde längs Snapphanevägen - Gröna Snapphaneleden genom staden.

Objekt NS15	Stordiket
Naturtyp (beskrivning)	Dike som sträcker sig från Sommarlust förbi Hammar och Björkhem till Hammarsjön. Avvattnar större delen av Kristianstad (14 km ²). Rinnande vatten och strandmiljö. Viss del buskar och träd. På vissa sträckor zoologiska och botaniska värden.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Längd (kilometer)	4,3
Påverkan	- Artificiell miljö och sträckning, delvis kulverterat, stängsel och branta slänter, föroreningar. Strandvegetation saknas bitvis.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturtypens kvalitet och värden kan ytterligare förstärkas.

Karta 15: Stordiket (Kristianstads kommun, 2017).

Stordiket längs Prästallén.

Objekt NS16	Stridsvagnsvägens fält
Naturtyp (beskrivning)	Mestadels öppen gräsmark med dungar av lövskog och inslag av våtmark. Stora zoologiska och botaniska värden. I direkt anslutning till Näsby fält.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	100
Påverkan	+ Närheten till Näsby fält och Isternäset - Blackan. - Utbyggnad av staden.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	Naturtypens kvalitet och värden har samband med kontinuerlig hävd med bete eller slätter. Extensiv skötsel.

Karta 16: Stridsvagnsvägens fält (Kristianstads kommun, 2017).

Flygbild där Stridsvagnsvägen löper från nedre vänstra hörnet till det övre högra. Området mellan vägen och Näsby fält i nordväst kallas Stridsvagnsvägens fält.

Objekt NS17	Söder om Nosabyvägen
Naturtyp (beskrivning)	Odlings- och betesmarker vid gamla Nosabysjön. Botaniska värden. Gräsmark, brynmiljöer.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	13,5
Påverkan	+ Bete och slåtter - Omgivande barriärer, störande trafik.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	Naturvärden är beroende av pågående hävd. Fridlysta arter (orkidéer).

Karta 17: Söder om Nosabyvägen (Kristianstads kommun, 2017).

Ovan: vy västerut från Nosabyvägen.

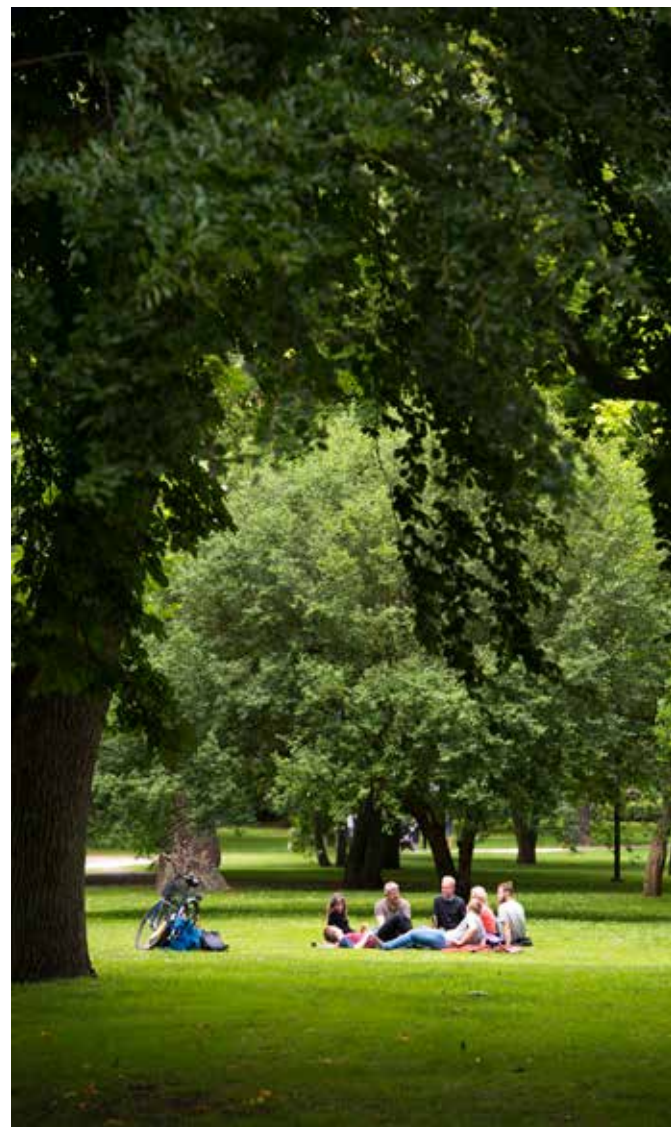

Vy söderut från Nosabyvägen.

Objekt NS18	Tivoliparken
Naturtyp (beskrivning)	Stadspark. Träd (gamla, grova träd, enstaka och i rader). Viss del buskar, gräsmark, planteringar, vilda växter längs Helge å. Höga botaniska och zoologiska värden framförallt knutna till träd.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	8,6
Påverkan	+ Rinnande vatten, strand och våtmark - Eftersatt och negativ skötsel. Barriärer. Utglesning av träd.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	Naturvärden förstärks av närhet till Helge å, strand och våtmark.

Karta 18: Tivoliparken (Kristianstads kommun, 2017)

Tivoliparken - Kristianstads stadspark.
Foto: Johan Hammar.

Objekt NS19	Utanverken
Naturtyp (beskrivning)	Rest från landskap utanför den gamla fästningsstaden. Våtmark som omger historiska kanaler. Stora botaniska och zoologiska värden. Refug.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	3,3
Påverkan	+ Förbindelse med vattendrag/kanaler - Förorenat dagvatten. Omgivande barriärer.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	Naturvärden förstärks genom områdets otillgänglighet för människan, kan stå i konflikt med rekreation.

Karta 19: Utanverken (Kristianstads kommun, 2017).

Utanverken och kanalen längs Norra Vallvägen.

Objekt NS20	Vä kyrkogård
Naturtyp (beskrivning)	Begravningsområde där de stora gamla träden utgör främsta naturvärde. Även blomsterrabatter och gräsmatta.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	1,2
Påverkan	+ Förbindelse med grönytor norr- och söderut. - Omgivande jordbruksmark utgör barriär.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturvärden förstärks genom den historiska kontinuiteten och kulturmiljö.

Karta 20: Vä kyrkogård (Kristianstads kommun, 2017)

Ingång till Vä kyrka och kyrkogård.

Objekt NS21	Vä tallbacke
Naturtyp (beskrivning)	Höjd av urberg och isälvs sediment med gammal tallskog, delvis klädd med murgröna och med stort inslag av ädellövträd. Stora botaniska och zoologiska värden. Refug.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	1,5
Påverkan	+ Förbindelse med andra trädytor. - Träd i omgivande stadsbebyggelse försvinner.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	På sikt kommer kanske lövträden att tränga undan tall. Murgröna är inte fridlyst i Skåne (2017).

Karta 21: Vä tallbacke (Kristianstads kommun, 2017).

Cykelväg nedför Vä tallbacke, mot Borgmästarevägen.

Objekt NS22	Öllsjö grusgrop
Naturtyp (beskrivning)	Rest av grus- eller sandtäkt. Konkurrenskänsliga arter blandat med gräs. Inslag av träd och buskar. Kuperat. Stora botaniska värden.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	1,8
Påverkan	+ Förbindelse med vattendrag/kanaler - Omgivande stadsbebyggelse utgör barriär. Matjord, gödsling och intensiv skötsel.
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRFK
Kommentar	Naturvärden skulle öka om sandytor blot-tas här och där. Fridlysta arter (hed-blomster).

Karta 22: Öllsjö grusgrop (Kristianstads kommun, 2017).

Utsikt österut över grusgropen i Öllsjö.

Objekt NS23	Östra kyrkogården
Naturtyp (beskrivning)	Begravningsområde med stor andel enstaka träd och träd i rader och grupper men även buskar, blomsterrabatter och gräsmatta. Stor trädvolym, många gamla träd, botaniska och zoologiska värden.
Naturvärde (N, L, K, S)	NLKS
Areal (hektar)	8,1
Påverkan	- Störning trafik, omgivande barriärer
Ekosystemtjänster (S,R,F,K)	SRK
Kommentar	Naturtypens kvalitet hänger särskilt ihop med ålder på vegetation och områdets strategiska betydelse.

Karta 23: Östra kyrkogården (Kristianstads kommun, 2017).

Östra kyrkogården.

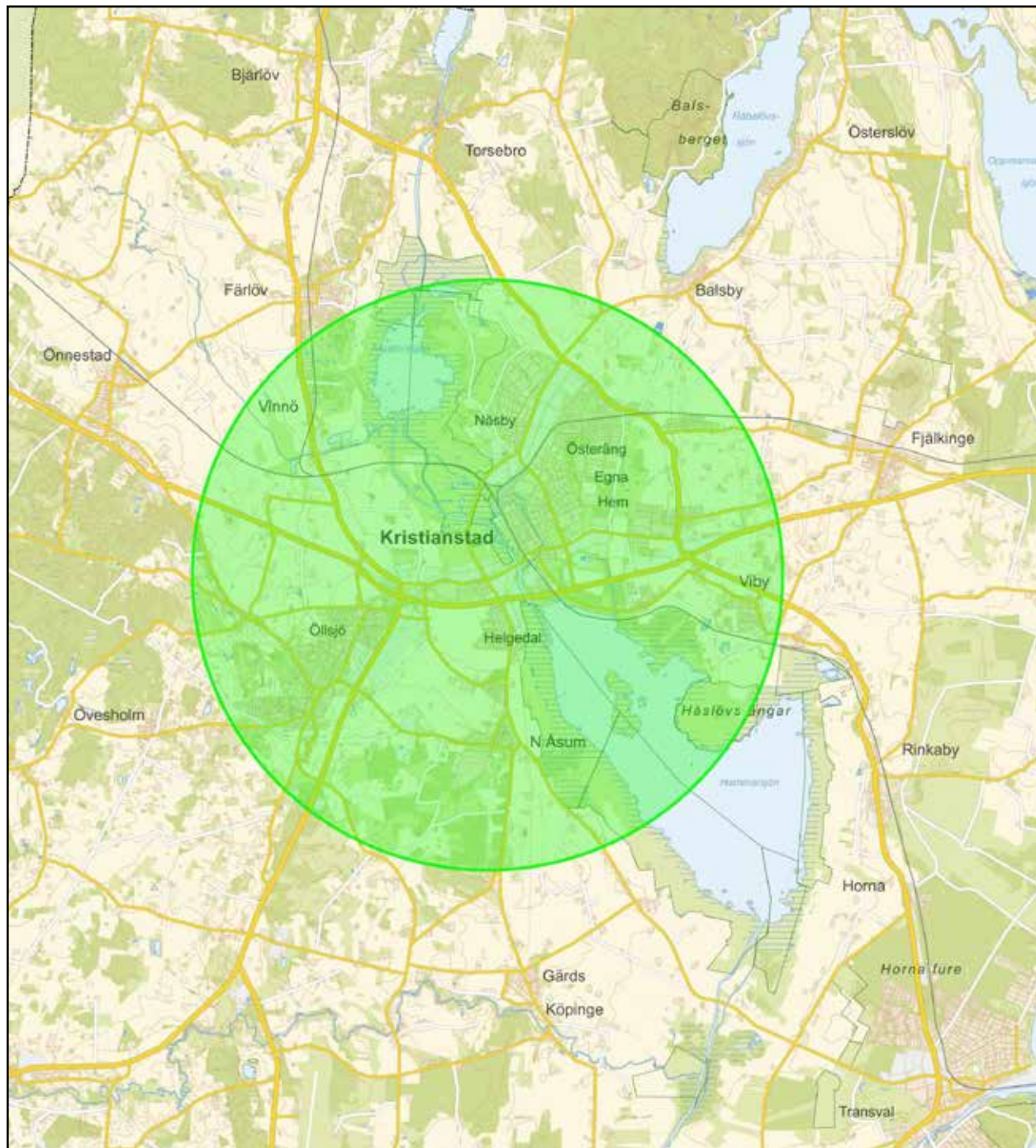
4 Stadsdelar och stadsnära områden i Kristianstad

Naturvärden beskrivs här enligt den administrativa indelning som gäller för stadsdelsområden (se översikt nedan). Förekomst av objekt, påverkan och ekosystemtjänster liksom naturtyper och mark- och vattenanvändning beskrivs kortfattat. Områdena beskrivs tillsammans.

Västra delarna	Södra, Centrala och Norra delarna	Östra delarna
Charlottesborg Hedentorp Helgedal Härlöv Vilan Vä Öllsjö	Bangården Centrum Egna hem Fäladen Gamlegården Kulltorp Lyckans höjd Norra Åsum Näsby Parkstaden Sommarlust Stafre Söder Åsums fure Östermalm Östra kasern	Björkhem Hammar Hammarlund Möllebacken Nosaby Viby Österäng

Ovan: Stadsdelar och stadsnära områden i Kristianstad

Karta 24: Översikt Kristianstad med omnejd

4.1 Centrum, Östra Kasern och Bangården

Beskrivning:

Den centrala staden är tätbebyggd men på Bangården och Östra Kasern finns öppna ytor. Träd, vegetation och vatten finns i stadsparken, längs kanalerna, Helge å och på Bangården.

Naturtyper i området:

Träd, buskar, gräsmark (Utanverken), ruderatmark, våtmark, öppet vatten, strand

Naturvärde:

NLKS

Mark-vattenanvändning:

Grönobjekt, park, gräsmatta, ruderatmark, vatten, enstaka träd och buskar eller träd och buskar i rader och grupper.

Objekt i området:

Bangården, De historiska kanalerna, Råbelövskanalen, Gröna Snapphaneleden, Tivoliparken och Utanverken.

Påverkan:

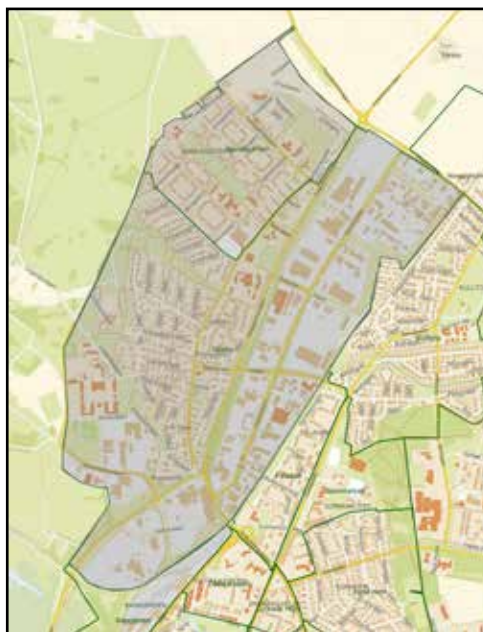
Buller, föroreningar, tät bebyggelse, intensiv skötsel och markanvändning, många människor i rörelse.

Exempel på ekosystemtjänster som behövs:

Luftrening, bullerskydd, väderskydd, hälsa.

Karta 25: Centrum, Östra Kasern och Bangården

Karta 26: Näsby och Gamlegården

4.2 Näsby och Gamlegården

Beskrivning:

Bebyggelse med villor och flerfamiljshus, verksamhetsområden och stora trafikleder blandas med viss natur i skyddszoner och mot Näsby fält. Det finns även planteringar och odlingar i trädgårdar och gårdsutrymmen och vilda blommor på obebyggda industritomter.

Naturtyper i området:

Träd, buskar, gräsmark, litet öppet vatten (damm).

Naturvärde:

LK (vissa genomgående grönstråk)

Mark-vattenanvändning:

Grönobjekt, park, gräsmatta, enstaka träd och buskar eller träd och buskar i rader och grupper.

Objekt i området:

Gröna Snapphaneleden.

Påverkan:

Buller, föroreningar, intensiv skötsel och markanvändning, delvis många människor i rörelse.

Exempel på ekosystemtjänster som behövs:

Luftrening, vattenrening, bullerskydd, rekreation.

4.3 Nosaby, Kulltorp, Fäladen och Sommarlust

Beskrivning:

Området domineras av bebyggelse med villor och flerfamiljshus, men här finns också några få grönområden och vatten samt jordbruksmark.

Naturtyper i området:

Träd, buskar, skogsmark, öppet vatten, strand

Naturvärde:

NLKS

Mark-vattenanvändning:

Park, gräsmatta, vatten, enstaka träd och buskar eller träd och buskar i rader och grupper, skogsliknande.

Objekt i området:

Norra Björket, Råbelövskanalen, Rödaleks kyrkogård och Gröna Snapphaneleden.

Påverkan:

Buller, föroreningar, intensiv skötsel och markanvändning.

Exempel på ekosystemtjänster som behövs:

Luftrening, väderskydd, bullerskydd, hälsa.

Karta 27: Nosaby, Kulltorp, Fäladen och Sommarlust

Karta 28: Östermalm, Stafre, Parkstaden, Egna Hem och Lyckans höjd

4.4 Östermalm, Stafre, Parkstaden, Egna Hem och Lyckans höjd

Beskrivning:

Ganska tät bebyggelse med villor, flerfamiljshus och institutioner. Här finns några stora grönområden med park och skog och området gränssar till vattendrag.

Naturtyper i området:

Träd, buskar, skogsmark, gräsmark, öppet vatten, strand

Naturvärde:

NLKS

Mark-vattenanvändning:

Grönobjekt, park, gräsmatta, ängsliknande, vatten, enstaka träd och buskar eller träd och buskar i rader och grupper, skogsliknande.

Objekt i området:

De historiska kanalerna, Norra Björket, Parkstadens parker, Råbelövskanalen, Gröna Snapphaneleden, Stordiket och Östra kyrkogården.

Påverkan:

Buller, föroreningar, intensiv skötsel och markanvändning.

Exempel på ekosystemtjänster som behövs:

Luftrening, vattenrening, bullerskydd, hälsa.

4.5 Österäng, Möllebacken och del av Nosaby

Beskrivning:

Relativt gles bebyggelse med villor, flerfamiljs-
hus och institutioner på gammal sjöbotten och
strandvall. Stora grönområden, vatten och även
jordbruksmark.

Naturtyper i området:

Träd, buskar, skogsmark, gräsmark, våtmark,
öppet vatten, strand

Naturvärde:

NLKS

Mark-vattenanvändning:

Grönobjekt, park, gräsmatta, ängsliknande,
vatten, enstaka träd och buskar eller träd och
buskar i rader och grupper, skogsliknande

Objekt i området:

Norra Björket, Prästaskogen, Råbelövskanalen,
Stordiket, Söder Nosabyvägen.

Påverkan:

Delvis buller, föroreningar.

Exempel på ekosystemtjänster som behövs:

Klimatreglering, översvämningsskydd, buller-
skydd, biologisk kontroll.

Karta 29: Österäng, Möllebacken och del av Nosaby

Karta 30: Söder, Björkhem och Hammarslund

4.6 Söder, Björkhem och Hammarslund

Beskrivning:

Delvis tät bebyggelse och flera stora anläggning-
ar, verksamheter och parkeringsytor. Men även
ett stort skogsområde, jordbruksmark, bangård
och närhet till både vattendrag och sjö.

Naturtyper i området:

Träd, buskar, skogsmark, gräsmark, ruderat-
mark, våtmark, öppet vatten, strand.

Naturvärde:

NLKS

Mark-vattenanvändning:

Grönobjekt, park, gräsmatta, ängsliknande,
ruderatmark, vatten, enstaka träd och buskar
eller träd och buskar i rader och grupper, skogs-
liknande.

Objekt i området:

Bangårdsområdena, Gamla kyrkogården, De
historiska kanalerna, Iternäset och Blackan,
Hammarsjön, Helgeås huvudfåra, Gröna Snapp-
haneleden, Stordiket, Södra Björket.

Påverkan:

Buller, föroreningar, intensiv skötsel och
markanvändning.

Exempel på ekosystemtjänster som behövs:

Bullerskydd, vattenrening, översvämningsskydd,
hälsa.

4.7 Härlov, Charlottesborg och Vilan

Beskrivning:

Blandad bebyggelse med stor andel handels- och industriområden samt trafikleder. Villor, kyrkor, flerfamiljshus och idrottsplatser separeras av grönytor som dock mestadels saknar naturvärden. Detsamma gäller de relativt stora ytorna jordbruksmark.

Naturtyper i området:

Träd, buskar, enstaka små ytor med gräs- och skogsmark.

Naturvärde:

KS

Mark-vattenanvändning:

Grönobjekt, park, gräsmatta, ruderatmark, enstaka träd och buskar eller träd och buskar i rader och grupper.

Objekt i området:

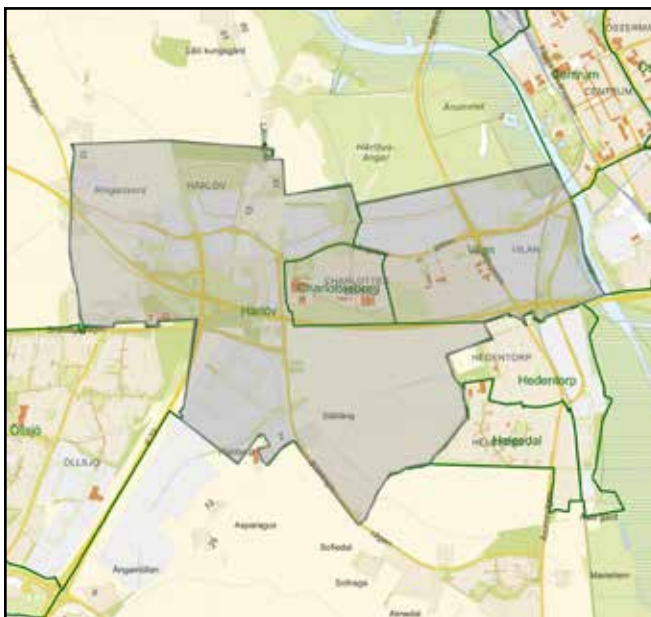
Gränsar till Helgeås huvudfåra och Isteräset - Blackan.

Påverkan:

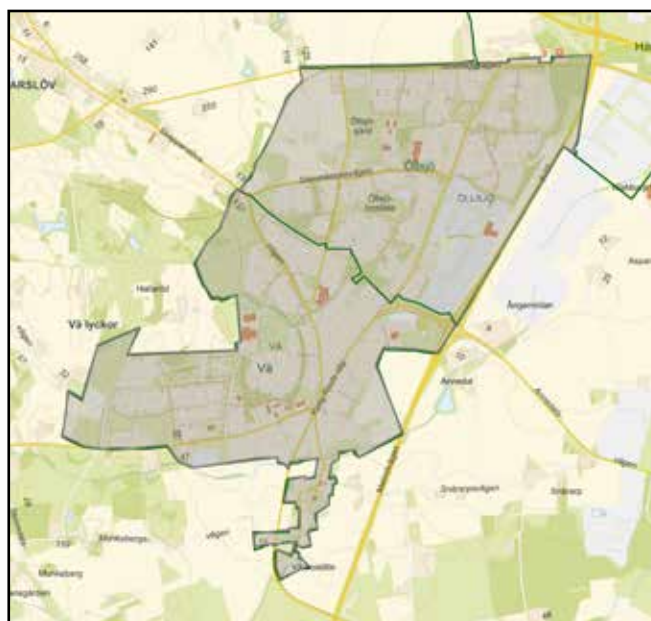
Buller, föroreningar, intensiv skötsel och markanvändning, delvis många människor i rörelse.

Exempel på ekosystemtjänster som behövs:

Luftrening, vattenrening, bullerskydd, rekreation, inspiration.

Karta 31: Härlov, Charlottesborg och Vilan

Karta 32: Vä och Öllsjö

4.8 Vä och Öllsjö

Beskrivning:

Villabebyggelse med mindre andel verksamhetsområde och jordbruksmark. Relativt stor andel grönytor mellan bebyggelsegrupper, dock med skiftande naturvärden.

Naturtyper i området:

Träd, buskar, skogsmark, gräsmark, ruderatmark.

Naturvärde:

NLKS

Mark-vattenanvändning:

Park, gräsmatta, ängsliknande, ruderatmark, enstaka träd och buskar eller träd och buskar i rader och grupper, skogsliknande.

Objekt i området:

Mansdalavägens fält, Prickesten - Vä lyckor, Vä kyrkogård, Vä tallbacke, Öllsjö grusgrop.

Påverkan:

Delvis buller och föroreningar.

Exempel på ekosystemtjänster som behövs:

Bullerskydd, vattenrening, pollinering, hälsa.

4.9 Hedentorp, Helgedal, Norra Åsum och Åsums fure

Beskrivning:

Blandad bebyggelse med en stor andel verksamhetsområden i norr och villabebyggelse för övrigt. Även jordbruks- och skogsmark mellan bebyggelsegrupper och trafikleder. Österut finns Hammarsjön med strandängar, strandskog och våtmarker.

Naturtyper i området:

Träd, buskar, skogsmark, gräsmark, ruderatmark, våtmark.

Naturvärde:

NLKS

Mark-vattenanvändning:

Park, gräsmatta, ängsliknande, ruderatmark, enstaka träd och buskar eller träd och buskar i rader och grupper, skogsliknande.

Objekt i området:

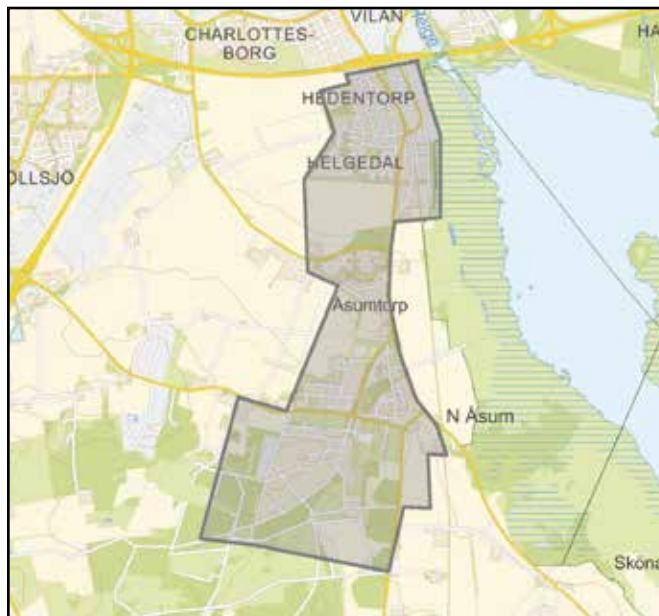
Bangårdsområdet i Hedentorp, Norra Åsums grushåla, Norra Åsums kyrkogård, Åsums fure samt gränser till Hammarsjön och Åsums ängar.

Påverkan:

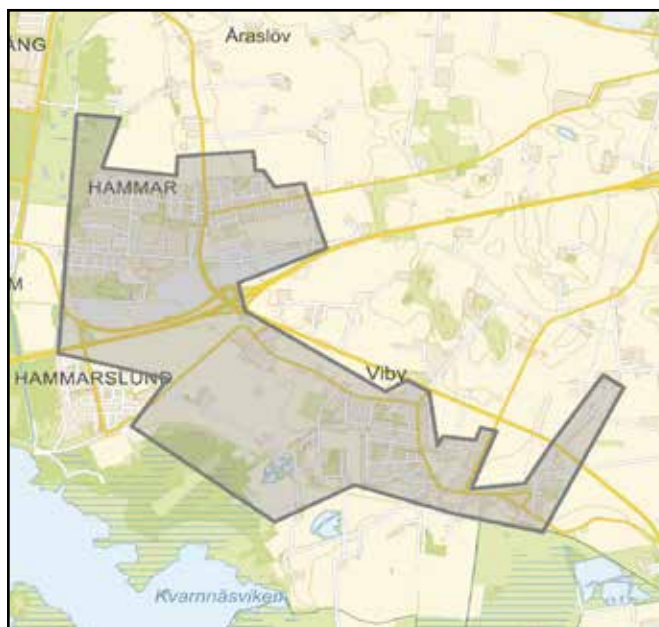
Delvis buller och föroreningar.

Exempel på ekosystemtjänster som behövs:

Väderskydd, översvämningsskydd, bullerskydd, pollinering.

Karta 33: Hedentorp, Helgedal, Norra Åsum, Åsums fure

Karta 34: Hammar och Viby

4.10 Hammar och Viby

Beskrivning:

Blandad bebyggelse med skiftande täthet och en stor andel handels- och verksamhetsområde, jordbruksmark samt trafikleder. Väster- och söderut finns stora grö- och vattenytor men inom bebyggelsen finns naturvärden framförallt i form av träd.

Naturtyper i området:

Träd, buskar, gräsmark, ruderatmark.

Naturvärde:

KS

Mark-vattenanvändning:

Park, gräsmatta, ängsliknande, ruderatmark, enstaka träd och buskar eller träd och buskar i rader och grupper.

Objekt i området:

Gränser i väster och söder till Hammarlund - Kvarnäs, Hammarsjön och Nosaby gamla golfbana.

Påverkan:

Buller, föroreningar, intensiv markanvändning.

Exempel på ekosystemtjänster som behövs:

Luftrening, bullerskydd, översvämningsskydd, inspiration.

5. Naturtyper och strukturer

Här finner du en beskrivning av var olika naturtyper kan finnas i staden och deras betydelse. Se även text och bilder under 6. *Mark- och vattenanvändning*. Observera att en naturlig miljö är anpassad efter levande organismers naturliga behov och beteende, medan mark- och vattenanvändning i staden ofta är anpassad till döda ting såsom bilar och byggnader.

Naturtyper i staden

- 5.1 Träd - gamla och grova träd, enstaka träd, träd i rader och grupper
- 5.2 Buskar
- 5.3 Skogsmark
- 5.4 Gräsmark
- 5.5 Ruderatmark
- 5.6 Våtmark
- 5.7 Öppet vatten - rinnande, stillastående, sjö
- 5.8 Strand

5.1 Träd

Var

Träd i staden finns i parker, längs gator och boulevarder, torg och vattendrag (se även *Skogsmark*).

Hur

Ett enda träd på rätt plats kan vara skillnaden på liv och död för många organismer. Det tar också många år för ett träd att etablera sig och det kan ge liv och göra nytta för andra växter, djur, svampar och bakterier under flera människåldrar. Olika arter är knutna till olika träd och olika

livsstadier hos trädet. Ett träd gör även nytta sedan det har dött, både stående och liggande. De flesta träd i staden är stressade och lever på en alltför begränsad yta. De är därför känsliga för sjukdom och annan störning. De får sällan möjlighet till en fri utveckling. I Kristianstad finns en generell brist på träd, och på grund av säkerhetsrisk, klagomål eller estetiska avvägningar är mängden död ved närmast obefintlig.

5.2 Buskar

Var

Buskar finns som solitära prydnadsbuskar eller buskage i parker och mellan bebyggelse, men oftast tillsammans med eller i övergången mellan gräsmark och träd. De är även vanliga längs gång- och cykelvägar eller som skydd mot verksamhetsområden.

Hur

Buskar och blandade buskage fungerar som en viktig brynmiljö, och som skydd och boplats för andra växter och djur.

5.3 Skogsmark

Var

I staden finns skogsmark till exempel i Norra och Södra Björket, Prästaskogen, längs Stordiket, Araslövssjön och Hammarsjön.

Hur

I en naturlig skog finns oftast en variation av olika löv- och barrträd av olika ålder. Skogen erbjuder därför många olika livsmiljöer under alla årstider, ofta med lång kontinuitet. Sammanhängande trädvegetation i staden, oftast med extensiv skötsel, kan uppfylla samma syfte.

Ovan buskar, buskage och träd norr om bangårdsområdet.

Nedan tätortsnära skogsmark och rådjur.

5.4 Gräsmark

Var

Sammanhängande gräsmarker som naturtyp finns exempelvis vid Näsby fält och Nosaby gamla sjöbotten, men även på otillgänglig skyddsmark där sen slåtter tillämpas (exempelvis vid "Helikopterplattan" vid Centralsjukhuset).

Hur

För växter och djur är de flesta av de klippta gräsytorerna i staden inte möjliga att leva på, utan de kan liknas vid en öken. Med gräsmark som naturtyp menar vi därför framförallt gräsmark med extensiv skötsel där växter, insekter och andra organismer kan blomma, sätta frö, föröka sig, pollinera, söka föda och skydd.

Blomsterrik gräsmark vid Kärrvägen och ruderatmark vid Yllan.

5.5 Ruderatmark

Var

Ruderatmark finns exempelvis på bangårdarna, Härlövs ängar och längs vissa gatu- och vägrenar.

Hur

På mager ruderatmark har olika örter och blomster som har svårt att konkurrera eller som är specialister en chans att etablera sig.

Öppet vatten, våtmarker och stränder finns det gott om längs Linnérundan i Kristianstad.

Foto: Anna Grönlund.

5.6 Våtmark

Var

Våtmarker finns runt Helge å, Araslövssjön, Hammarsjön samt Utanverken.

Hur

Kan vara våta året om eller bara vid höga flöden, och försörjas av grund- eller ytvatten. Vegetation beror på näringstillgång och vattendjup. Viktiga för groddjur, insekter, fåglar och flera däggdjur.

5.7 Öppet vatten

Var

I staden finns öppet rinnande vatten i Helge å, kanalerna och diken. Stillastående öppet vatten kan finnas i närheten av våtmarker längs Helge å, Utanverken, kanalerna och i dagvattendammar. Sjöar i närheten av staden är Araslövssjön och Hammarsjön.

Hur

Växter och djur behöver olika sorters vatten, beroende på art och levnadsstadium. Temperatur och syrehalt i vattnet varierar med flöde. Rinnande vatten som leds genom kulvertar och ledningar i mark är oftast inte tillgängliga för växt- och djurliv.

Stränder på Söder.

5.8 Strand

Var

Stränder finns längs Helge å, Araslövssjön, Hammarsjön och mer eller mindre längs kanalerna och Stordiket.

Även de historiska strandkanterna är intressanta som naturtyp, till exempel längs gamla Nosabysjön.

Hur

En naturlig strandzon är oftast ganska bred, beroende på att vattenståndet varierar under året, och hyser en succession av olika växter, se även *Våtmark*. I staden är de flesta stränder modifierade, branta och av utrymmesskäl så smala som möjligt.

6. Mark- och vattenanvändning

Här finner du beskrivningar av vilka förutsättningar för natur och ekosystemtjänster det kan finnas i staden.

Typ av mark/vatten

- 6.1. Grönobjekt - innergård, tak, vägg etc med enstaka element av vegetation
- 6.2. Park - kortklippt gräsyta med plantering (bruksgräs)
- 6.3. Gräsmatta - kortklippt gräsyta utan plantering (bruksgräs)
- 6.4. Äng - gräsyta som inte klipps så ofta, med vilda blommor – ängsliknande (högvuxet gräs)
- 6.5. Ruderatmark – lite eller inget gräs, men blommor och andra örter
- 6.6. Vatten - rinnande eller stillastående
- 6.7. Enstaka träd eller träd i rader och grupper
- 6.8. Enstaka buskar eller häck och buskage
- 6.9. Skogsliknande - många träd och buskar tillsammans

Se även beskrivningar av *Naturtyper och strukturer* (kap 5).

6.1 Grönobjekt

Beroende på naturlighet i grönobjektet, och om vegetation och vatten annars saknas i omgivningen, kan det ha en betydelse som refug för djurlivet, och för produktion av *ekosystemtjänster*. Naturvärdet är dock relativt lågt.

Grönobjekt på Västra Storgatan.

6.2 Park

En kortklippt gräsyta som parkmark har ett lågt naturvärde. Värdet ökar med inslag av varierad växtlighet, blommor, buskar, träd, vatten och varierad topografi.

Ekosystemtjänster: klimatreglering, vattenrening, översvämnings- och erosionskydd, bullerskydd, luftrening, pollinering, biologisk kontroll, hälsa, rekreation och inspiration.

Parkyta på Fäladen.

Naturvärdet hos träd kan aldrig överskattas. Träd hör också till de miljöer som producerar flest ekosystemtjänster. Gamla kyrkogården.

6.3 Gräsmatta

En kortklippt gräsyta har ett mycket lågt naturvärde, och kan närmast liknas vid en grön öken. Däremot har den betydelse för *ekosystemtjänsterna*: klimatreglering, vattenrening, översvämningsskydd och erosionskydd samt rekreation.

Gräsmatta, Rosenbergskas trädgården.

6.4 Ängsliknande

Högvuxet gräs med sen slåtter och vilda blommor och varierad vegetation. Möjlighet till mycket höga naturvärden.

Ekosystemtjänster: klimatreglering, bullerskydd, vattenrening, översvämningsskydd och erosionskydd, pollinering, biologisk kontroll, fröspridning, material och energi, vatten, genetiska resurser, hälsa, rekreation, kunskap, historia, inspiration, resiliens, livsmiljöer, näringsvävar, biogeokemiska kretslopp, jordmånsbildning och primärproduktion.

Ängsliknande mark vid sjukhuset.

6.5 Ruderatmark

Mager mark där växter, som annars konkurreras ut av tätt gräs, får en chans att etablera sig. Värdiväxter för många insekter. Ofta höga naturvärden.

Ekosystemtjänster: pollinering, biologisk kontroll, fröspridning, genetiska resurser, kunskap, historia, resiliens, livsmiljöer, näringsvävar, primärproduktion.

Ruderatmark vid bangården.

6.6 Vatten

Olika förutsättningar med avseende på storlek, form och flöde. Särskilt vattendrag har stor betydelse för spridning och förflyttning för djur och växter. Naturvärde ökar med variation i vattenmiljön och bottenstruktur, naturlighet i flöde och vattenstånd, strandnära vegetation, kantzon, meandring, inslag av död ved, sten, klippor med mera i vattnet.

Ekosystemtjänster: klimatreglering, våderskydd, vattenrening, översvämningsskydd, erosionskydd i kantzon, pollinering, biologisk kontroll, fröspridning, mat, vatten, genetiska resurser, hälsa, rekreation, kunskap, historia, inspiration, resiliens, livsmiljöer, näringsvävar, biogeokemiska kretslopp och primärproduktion.

Stillastående öppet vatten - damm på Österäng.

Rinnande öppet vatten - Helge å, Årummet.

Träddunge längs cykelväg.

6.7 Enstaka träd eller träd i rader och grupper

Träd i rader har särskilt stor betydelse för spridning och förflyttning för växter och djur, men i en trädfattig miljö gäller det även enstaka träd. Många växt- och djurarter är knutna till träd som livsmiljö och för staden som helhet bör en variation i typ/art av träd och ålder vara norm. *Ekosystemtjänster:* klimatreglering, luftrening, väderskydd, bullerskydd (särskilt i kombination med buskar), vattenrening, översvämningsskydd, erosionsskydd, pollinering, biologisk kontroll, fröspridning, mat, vatten, genetiska resurser, hälsa, rekreation, kunskap, historia, inspiration, resiliens, livsmiljöer, näringsvävar, biogeokemiska kretslopp, primärproduktion och fotosyntes.

6.8 Enstaka buskar eller häck och buskage

Särskilt buskage och häckar har stor betydelse som refug och livsmiljö och för förflyttning för växter och djur. Övergångsmiljön mellan ett buskage och angränsande mark kan fungera som en slags brynmiljö* i staden.

Ekosystemtjänster: klimatreglering, luftrening, väderskydd, bullerskydd (särskilt i kombination med träd), vattenrening, översvämningsskydd, erosionsskydd, pollinering, biologisk kontroll, fröspridning, mat, vatten, genetiska resurser, hälsa, rekreation, kunskap, historia, inspiration, resiliens, livsmiljöer, näringsvävar, biogeokemiska kretslopp, primärproduktion och fotosyntes.

I bakgrunden häckar och buskage på Söder.

Skog i staden - Norra Björket.

6.9 Skogsliknande - många träd och buskar tillsammans

Storleken på skogsområdet har stor betydelse för att behålla naturvärdet. Naturvärdet ökar även med variation av olika löv- och barrträd i olika ålder. Övergångsmiljön mellan skogen och angränsande mark kan fungera som en slags brynmiljö* i staden.

Ekosystemtjänster: klimatreglering, luftrening, väderskydd, bullerskydd, vattenrening, översvämningsskydd, erosionsskydd, pollinering, biologisk kontroll, fröspridning, mat, vatten, genetiska resurser, hälsa, rekreation, kunskap, historia, inspiration, resiliens, livsmiljöer, näringsvävar, biogeokemiska kretslopp, primärproduktion och fotosyntes.

*Brynmiljö är enligt Skogsstyrelsens definition en artrik, solbelyst övergångsmiljö mellan skog och jordbruksmark.

ÖKOSYSTEMTJÄNSTER	PARK	GRÄSMATTA	ÄNGSLIKNANDE	RUDERAT	VATTEN	TRÄD, BUSKAR, SKOG
Resiliens			X	X	X	X
Livsmiljöer			X	X	X	X
Näringsvävar			X	X	X	X
Biogeokemiska kretslopp			X		X	X
Jordmånsbildning			X			X
Primärproduktion	X	X	X	X	X	X
Klimatreglering	X	X	X		X	X
Luftrening	X					X
Vädskydd	X				X	X
Bullerskydd	X	X	X			X
Vattenrening	X	X	X		X	X
Översvämningsskydd	X	X	X	X	X	X
Erosionsskydd	X	X	X		X	X
Pollinering	X		X	X	X	X
Biologisk kontroll	X		X	X	X	X
Fröspridning			X	X	X	X
Mat					X	X
Material och energi			X			X
Vatten			X		X	X
Genetiska resurser	X		X	X	X	X
Hälsa	X		X		X	X
Tysta områden	X		X			X
Rekreation och friluftsliv	X	X	X		X	X
Kunskap			X	X	X	X
Historia	X		X	X	X	X
Inspiration	X		X		X	X
TOTALT (26)	16	7	23	11	21	26

Tabell: Ekosystemtjänster

Fördelning av ekosystemtjänster beroende på mark- och vattenanvändning. Grönobjekt finns inte med.

Färgmarkering, se nedan.

Flest ekosystemtjänster finns i miljöer med träd, buskar och vatten samt på gräsmark som klipps sällan.

Kategorier ekosystemtjänster i tabell

STÖDJANDE ekosystemtjänster

REGLERANDE ekosystemtjänster

FÖRSÖRJANDE ekosystemtjänster

KULTURELLA ekosystemtjänster

7. Potential

Vad finns det för framtidsutsikter och utvecklingsmöjligheter för naturen i vår bebyggda miljö och hur kan naturen värderas?

7.1 Planering, exploatering och användning av mark och vatten

Det finns stora vinster att hämta hem i en kontinuerlig markanvändning som natur. Då krävs bland annat en långsiktig och översiktlig fysisk planering som värnar om kontinuitet och konnektivitet, alltså de naturvärden som utvecklats under lång tid, särskilt > 100 år, och även de förbindelser som finns mellan olika ytor med naturvärden.

Naturen har ofta förmåga att starta om även på kort sikt, även om resiliens och mångfald då minskar påtagligt. Det är alltså aldrig försent att införa, eller återinföra, naturvärden i staden. Det finns, trots viss ovana, möjlighet att integrera såväl speciella som allmänna naturvärden i en detaljplan och dess planbestämmelser. Vi kan redan tidigt förbereda alla inblandade i processen med att integrera natur i relevanta mark- och skötselavtal. En kommun eller annan markägare har stora möjligheter att optimera höga naturvärden genom förvärv och skötsel.

7.2 Värdering

Natur i staden kan bland annat värderas utifrån brist och behov, exempelvis att natur i en del av staden med brist tilldelas ett högt områdesvärde jämfört med ett område med god tillgång. Man kan också tänka sig att naturtyper med hög

produktion av ekosystemtjänster eller särskilda kvaliteter ges ett högt värde, och därmed kanske kostar mer att exploatera än det smakar. Slutligen kan mark och vatten värderas utifrån förutsättning att utveckla höga naturvärden, även om sådana inte finns idag.

7.3 Strategi för utveckling av grön och blå struktur

Planering, prövning och förvaltning av natur i staden händer inte bara av sig självt, även om det i vissa fall vore bättre att just låta naturen sköta sig själv.

Det krävs strategi och styrning för en utveckling av grön och blå struktur så att biologisk mångfald gynnas. Kvalitet är i detta sammanhang lika med ursprunglighet och naturvärde och att tillhandahålla attraktiva livsmiljöer för växter och djur. Det krävs en mix av natur som är tillrättalagd för människan och hennes behov och otillgänglig natur där andra arter än människan kan vistas och utvecklas i fred för oss.

7.4 Stadsnära odling och privat mark

Privata trädgårdar och odlingslotter på allmän mark i staden kan ofta vara en refug för växter och djur, inte sällan i områden med lång historia och kontinuitet när det gäller hävd. Till skillnad från parkmark och andra grönytor i staden finns kanske inte heller samma krav på intensiv skötsel eller produktion på den egna täppan.

7.5 Ekosystemansats och ekosystemtjänster

Natur har självklart alltid ett egenvärde oavsett vilken nytta vi människor har av den. Ekosystemansatsen definierar att ekosystem-

tjänsterna ska fördelas rättvist, men även att de ska nyttjas hållbart. Det blir dock inga tjänster att fördela eller utnyttja om inte producenterna av dessa mår bra och kan utvecklas. Förutsättningen är en bevarad biologisk mångfald, och den är alltså den bästa investeringen både för samhället och naturen. Naturen är vi och vi investerar således i oss själva.

7.6 Synergier

Exempel på bonus med förekomst av natur i staden är, förutom alla ekosystemtjänster som hälsa och rening av luft och vatten med mera, en ökad attraktivitet, förstärkning av kulturmiljö, stadskvalitet, profil, identitet, rörelse och riktning i staden. Natur sammanfaller alltid med uthållig social och ekonomisk utveckling, men det krävs tid, och tyvärr ofta en katastrof, för att polletten ska trilla ned.

*En rik natur och stärkta ekosystemtjänster.
Illustration: Juho Riikonen/Kristianstads kommun*

8. Grönplanens underlagsrapporter

Nedan finns korta utdrag från de rapporter som tagits fram som underlag till Kristianstads kommuns grönplanering. Utdragen ger exempel på från respektive rapport, som kan vara relevanta för en naturvärdesbedömning. Rapporterna i sin helhet finns att läsa på kommunens hemsida.

8.1. Medborgarenkät

Rapporten sätter bland annat fingret på en pedagogisk nöt att knäcka, nämligen att människan ofta vill att det ska "städas" på grönytor (exempelvis: *klipp gräset ofta, tag bort död ved*) medan många växt- och djurarter behöver just det som städas bort för att kunna leva.

8.2. Sociotopinventering

Rapporten identifierar rekreativa förutsättningar i vegetationsklädda miljöer och vattenmiljöer. Grönytor i staden som även skulle kunna ha naturvärde är exempelvis kvalitativ parkmark (*liten, mindre, stadsdels-, stads-*), övriga grönytor (*skyddszon, grönstråk, kyrkogårdar, skolgårdar, idrottsplatser, koloni- och odlingsområden, trädgårdar, privat parkmark*) och i omlandet tätortsnära natur (*golfbanor och vattenområden*).

Rapporten omfattar även analyser av tillgänglighet (*parkering, stigar, buller*), upplevelsekaraktärer (*frihet och rymd, rofylld-*

het, vildhet, artrikedom, samvaro och folkliv, refug/viste/lustgård, allmänning, kultur, skogskänsla, friluftsliv, vattenkontakt), en översiktlig värdering (*naturvärde, friluftslivsklassning, kulturmiljövärde, estetiska värden*), miljöernas funktioner och träd.

Höga naturvärden definieras som: *stor biologisk mångfald, gamla träd, naturbetesmark, sandmarker och våtmarker*. Medelhöga naturvärden kan vara *vardagslandskap med naturmiljöer*, medan *naturfattiga miljöer som klippta gräsytor, granplanteringar och naturbetesmarker* konstateras ha låga naturvärden.

Det är 17 olika objekt i staden som beskrivs i detalj (*Vä/Öllsjö, Norra Åsum, Hammarslund, Hammar, Möllebacken, Österäng, Björkhem/Stafre, Söder, Helgedal/Hedentorp, Charlottesborg/Vilan, Centrum, Östermalm, Parkstaden/Egna hem, Norra staden, Kulltorp, Näsby, Nosaby*).

8.3. Analyser

Rapporten beskriver en bristanalys med avseende på parker, till exempel vilka barriärer som finns för både djur, växter och människor (*vägar, järnväg, vattendrag, sjöar etc*), avstånd till och storlek på parkområde samt upplevelsekaraktärer (det krävs mer än fem upplevelsekaraktärer för att innehålla tillräckliga kvaliteter för besökarna). Upplevelsekaraktärerna är definierade som: *allmänning, rofylldhet, rymd, vattenkontakt, samvaro/folkliv,*

artrikedom, tillflykt/viste, kultur, skogskänsla, vildhet, friluftsliv. Upplevelsekaraktärer har ett tydligt samband med ekosystemtjänster och hög kvalitet kan indikera ett väl fungerande ekosystem och stora naturvärden.

8.4. Vegetationskarta

Kartläggningen omfattar grönstrukturen i hela kommunens landområde, och följande vegetationstyper definieras inom bebyggelseområden: *tät stadsstruktur - industri och handel - banområde - trädgård, blomsterrabatt, odling - parkmark gräsyta - buskage i park*.

8.5. Friluftsliv

Det finns flera naturområden och anläggningar som är viktiga för friluftslivet i staden och dess närområde (*i rapporten definierade som natur- och strövområden, tätortsnära natur- och grönområden, strövstigar, motionsspår, cykelvägar, cykelleder, biltrafik, kollektivtrafik, båttrafik, badplatser, fiskeplatser, fågeltorn, golfbanor*). Naturtyper som många människor föredrar är *halvöppna miljöer med varierad träd- och buskvegetation* samt äldre lövskogar.

8.6. Landskapets tidsdjup

Analysen kan användas till att visa på var det finns kontinuitet i användning och hävd av mark och vatten i kommunen, vilket kan vara en förutsättning för höga naturvärden och före-

komst av hotade arter. Exempel i rapporten från staden är *Egna hem, Gamlegården* och *Vä*.

8.7. Det gröna kulturarvet

Rapporten tar upp det gröna, eller biologiska, kulturarvet, det vill säga gröna och blå kulturmiljöer där dokumenterade natur- och kulturvärden sammanfaller. Större stråk och miljöer i närheten av staden är exempelvis *Helgeåns sträckning, Isternäset* och *Lillöhus* samt generellt *alléer, kyrkogårdar, historiska militära landskap, vattendrag, ängs- och betesmarker*.

Särskilt viktiga är arter som indikerar långvarig hävd och kontinuitet, inslag av biologiskt värdefulla träd och stengärdesgårdar som stabil miljö för en mångfald av arter. Analyserna kan användas för att förstärka beslutsunderlag om spridningskorridorer för växt- och djurarter. Annars är kunskapsunderlaget för staden bristfälligt.

8.8. Landskapskaraktärsanalys

I analysen ingår staden Kristianstad i *Slätten (A6 Kristianstad – Vä)*, där Helge å, Hammarsjön och Araslövssjön med omgivande våtmarker och strandängar sätter sin prägel på staden. Staden konstateras ha relativt få grönområden som riskerar att ytterligare minska och få ett högre tryck då stadens invånare ökar och bebyggelsen förtätas.

8.9. Kartläggning av ekosystemtjänster

Rapporten är en översiktlig geografisk och tematisk kartläggning av ekosystemtjänster i hela kommunen. Den består av statistik och analyser som alla har en direkt koppling till naturvärden och bedömning av ekosystem. Biologisk mångfald beskrivs som en stödjande ekosystemtjänst. *Staden* är utpekad i olika geografiska ekosystemtjänstanalyser, vilka visar på ett sammantaget *underskott på ekosystemtjänster* i stadslandskapet. Samtidigt beskrivs potential och det finns exempel på vilka tjänster som kan rymmas på olika ytor.

8.10. Ekologiska samband

I rapporten analyseras naturtyper och artgrupper utifrån fördelning i landskapet och ekologisk konnektivitet. *Gräsytor i staden*, även ruderatmark och skyddszoner av olika slag eller *villaträdgårdar med blommande nektarväxter och gamla fruktträd*, kan fungera som ett *mosaiklandskap*, eller vara ”stepping stones” för *nyttoinsekter*. Det finns några små *sandmarker* i staden, som klassas som sekundära spridningsvägar och viktiga områden för *sandbin*. För *ädellövträd* och *ädellövskog* och *vedlevande insekter* finns möjliga spridningsvägar i större delen av stadens centrum. Däremot är spridningsvägarna ut i det omgivande jordbrukslandskapet avbrutna. För *småvatten och groddjur* finns såväl primära spridningsvägar som

viktiga livsmiljöer i och i närheten av staden, framförallt i fuktiga marker runt *Araslövssjön* och *Hammarsjön*, där det även finns goda habitat för vadarfåglar. Potentiella habitat för *utter* finns längs alla *sjöar och vattendrag större än 0,1 hektar* i kommunen samt längs *Östersjökusten*, och alltså även mitt i staden.

8.11. Träd i Kristianstad

Rapporten redogör för en inventering av träd i staden. Ingen värdering av naturvärde har gjorts. Dock kan kartläggning av förekomst av träd vara en utgångspunkt för att förstärka både struktur och kvalitet i gröna ytor.

8.12. Befolkningens hälsa och gröna miljöer

Kvaliteter och inslag som gör grönområden attraktiva för människor sammanfaller ofta med naturvärden. De beskrivs i rapporten som: *vidsträckta, lummiga, omväxlande, stockar, stenar, stubbar, ostädade stråk, fruktträd, vatten, grönska, skugga, känna igen växter och djur, variationsrika, ostörda, både naturpräglade och välskötta, klimatreglering, vegetation som grön lunga och filtrering av luftföroreningar*. Upplevelsekvaliteter beskrivs som: *det vilda, det artrika/variation, det rymliga, det rofyllda, det lekfulla, det gröna torget/grön mötesplats, det festliga, det kulturella*. I rapporten finns en checklista för grönområden.

Bilagor

Objekt i och nära staden från *Naturvårdsprogram för Kristianstads kommun (2016)*:

Värdetrakter

Helgeåns vattenområde

Levande skogar, S

- S24 Åsumallet
- S25 Ekenabben
- S45 Åsums fure
- S46 Norra Björket
- S47 Södra Björket

Ett rikt odlingslandskap, O

- O40 Mosslunda
- O41 (Adamsberg)
- O47 Prickesten – Vä lyckor
- O51 (Håslövsängar)
- O54 Isternäset – Blackan
- O55 Näsby fält
- O74 Åsums ängar
- O81 (Vä väster om fängelset)
- O82 (Vä Tingsgården)

Myllrande våtmarker, V

- V6 (Rikkärr vid Norra Åsum)
- V7 Hammarslund – Kvarnäs
- V10 (Fredriksdalsviken)

Levande sjöar och vattendrag, SV

- SV6 Hammarsjön
- SV7 (Hercules – med Vibyäng, Rinkaby holme, Herculesdammarna)
- SV8 Araslövssjön

SV9 (Karpalundsdammarna)

Utdrag ur Grönplan 2017, Kristianstads kommun, Mål 2: En rik natur och stärkta ekosystemtjänster:

“Natur i och kring staden

Även staden har höga naturvärden som få tänker på. Stad och land uppfattas som två helt olika världar. Det kan i vissa fall vara svårt att jämföra kvaliteterna.

Genom att använda en *ekosystemansats* lyfter vi fram såväl naturens värde i staden som livsmiljö för växter och djur, som dess betydelse som producent av *ekosystemtjänster* för oss människor.

Att identifiera attraktiva livsmiljöer för andra arter är relevant även i staden, eftersom vi människor i stort sett har samma behov som de. Den livskvalitet och samhällsnytta vi därmed räknar med att få, ökar även med ursprunglighet och ”naturlighet”.

Staden växer och även stadens närhet är utsatt för exploatering och kraftiga förändringar. Det är viktigt att inte helt förstöra naturen då staden utvecklas, eftersom ekosystemtjänsterna är grunden för vår existens. Vi behöver investera för att få behålla de naturvärden vi har och dessutom se till att ha en buffert för framtida behov och stadsutveckling.

I och mellan de markerade objekten i kartan

över naturvärden får man tänka sig ett nätverk av små och stora ytor och förbindelser, där naturtyper som träd, buskar, skog, gräs, ruderatmark, våtmark, strand och öppet vatten är motsvarigheten till människans infrastruktur och bebyggelsemiljö - alltså den gröna och blå infrastrukturen och livsmiljöerna för växter och djur. Storlek har betydelse, men även ett enda träd eller en liten yta med vilda blommor i staden kan ha högsta tänkbara naturvärde!”

Källor

C Stad & Landskap, beställare Kristianstads kommun, Klimatanpassning av Stordiket – säkra östra Kristianstad, förstudie 2016-10-13

Kristianstads kommun, Grönplan 2017, underlagsrapporter: *Medborgarenkät, Sociotopinventering, Analyser, Vegetationskarta, Friluftsliv, Landskapets tidsdjup, Det gröna kulturarvet, Landskapskaraktärsanalys, Kartläggning av ekosystemtjänster, Ekologiska samband, Träd i Kristianstad, Befolkningens hälsa och gröna miljöer* - www.kristianstad.se, C4 Teknik, 2016.

Kristianstads kommun, Naturvårdsprogram 2016-2020, Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, 2016.

Olsson, Kjell Arne, muntliga uppgifter, maj 2017

Ramböll Sverige AB, beställare Kristianstads kommun, Tivoliparken Kristianstad, Utvecklingsplan, Remisshandling 21 december 2015.

